

הרב צבי א' סלושץ "על מקומו של פשוטו של מקרא בשלימות התורה ובקדושתה"

"כתבי הקודש כשם כן הם - קודש הם. ברוח הקודש נכתבו, אין בהם לא חסר ולא יתר. כל פסוק ופסוק, וכל מילה ומילה, במקומם הנכון הועמדו. בקדושה נכתבו ובקדושה הם נמסרו לנו לכל דור ודור, ובקדושה אנו עוסקים בהם - באימה וביראה ברתת ובזיעה... ומכאן, שכל הידיעות הכלליות שבכתבי הקודש (כגון חכמת הטבע, גיאוגרפיה והיסטוריה) לא לשמן הם נמסרו, אלא לשמש רקע ובסיס לאותם תכנים וערכים שהם העיקר והיסוד שבספרי המקרא".

דברים אלה כותב בהקדמת ספרו "פרשיות בספרי הנביאים" - הרב המופלא רבי יצחק לוי זצ"ל, שהיה ת"ח גדול בתורה. שימש כמורה לתנ"ך ולימד את בני ישראל איך לדקדק ולעיין בדברי התורה והנביאים ע"פ מה שגילו לנו חז"ל ורבותינו המפרשים זכרונם לברכה. (זכה בטאון "שמעתין" וזיכה את הרבים בפרסום מספר מאמרים שכתב עבורו במרוצת חייו).

מילים כדורבנות! כך צריכים ללמוד תנ"ך. אבל מה נעשה שלא כולם אמונים ללמד בדרך זו ולהגיע להבנת מסרי התנ"ך לפי פשוטם של מקראות. אדרבה, לצערנו, בסמינרים ובמכללות למורים, משמשים לעיתים מורים ומרצים אשר עושים חילון בקדושת פשוטו של מקרא. ייתכן כי כך גם הם למדו להכיר לימוד התנ"ך, ובראש מעיינם הוא לפרש "לפי הפשט" בניגוד לרש"י שמסר לנו: "ואני לא נצאתי אלא לפשוטו של מקרא" (בראשית ג', ח). ראה הערתו של הרב קופרמן בספרו חלק א', עמ' 10 הערה 14, בהבנת משפט זה.

דוק ותמצא ששיטת חוקרי המקרא ופרשנותם לתנ"ך היא השיטה ההיסטורית המתכוונת להגיע להבנת פסוקי התנ"ך בלי כל משפט קדום ובלי כל ידיעה קבועה מראש, אלא על סמך העיון במקורות בלבד. לדעתם, הם נותנים תיאור נאמן על עולם שבו נוצרו ספרי המקרא. כוונת שיטה זו לתת לקוראי התנ"ך הבנה ככל האפשר בהוראתם המקורית של הכתובים. לכך הם שואפים להגיע "לפשוטו של מקרא" לפי הבנתם. כאשר הם נעזרים במשנה ובתלמוד ובמדרשים זה רק במידה שיש בהם להבהיר את גופי הדברים שבמקרא עצמו.

במושג "דרש" ראו החוקרים כהסבר המקרא ברוחה של תקופה מאוחרת שיש בו משום יסוד זר להבנת התנ"ך. ערכם החינוכי של עשרים וארבעה ספרי המקרא

ככתבי הקודש - דברי אלוקים חיים, לא היו עיקר מטרתם ולפיכך נטלו את המקור הכתוב בלשונו ועשאוהו עיקר. דרך זו של לימוד והבנת התורה שבכתב, ובעיקר החלק ההלכי שבו, הביאה ש"הפשט" (הבנת משמעותו של הכתוב) הפך להיות לימוד בפני עצמו והסירו מעליהם את הדרש והפרשנות המסורתית. בעת לימוד התנ"ך דילגו על פרשנותם של מאות דורות קודמים שהיוו את יסוד פרשנות התנ"ך, ופגעו במהות המגמה הדידקטית של הוראת התנ"ך, שמטרתה הראשונית והעיקרית מכוונת לחנך ליראת אלוקים ולשמירת מצוותיו.

שיטה זו, להגיע לפשוטו של מקרא ללא ידיעת מקורות תלמודיים, ואפילו תוך התעלמות מהם - הפכה להיות נחלת רבים של מורי המכללות בארץ ובעולם. גם בין אנשי אמוני שלומי ישראל אשר גדלו והתחנכו בישיבות, לא פסחה שיטת הוראה זו, עד שנעשה בבלבול בין היחס לפרשנות המקרא המסורתית לבין הפרשנות המחקרית. חסרה להם ההבנה והידיעה ש"התורות" הנאמר בתורה עצמה (ויקרא כ"ו, מו): "אחת זכתה ואחת צע"פ, מגיל שכולם ניתנו למשה צקיני" (רש"י שם, בשם "תורת כהנים").

בהקדמתו של בעל "תורה תמימה" להג"מ ברוך הלוי אפשטיין (פרק א') כותב המחבר מה ראה לאחד ולחבר לתורה שבכתב את תורה שבע"פ וז"ל: "התורה הכתובה עומדת בזוית זו, ואחותה - התורה שבעל-פה, בזוית זו, עד שנעשתה התורה כשתי תורות". תהליך ה"הפרדה" שבין תורה שבכתב ותורה שבע"פ היה תהליך ממושך שהלך וגבר ככל שנוצרו תנאי חיים חדשים. בתחילה היו הפירושים, הדרשות וההלכות צמודים לפסוקים בתורה. זאת הייתה דרך הלימוד, כפי שידוע לנו מאז תקופת עזרא הסופר: "ויקראו בספר תורת האלקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא" (נחמיה ח', ח). ויקראו בספר תורת האלקים - זה מקרא; 'מפורש' - זה תרגום; 'שום שכל' - אלו הפסוקים; ויבינו במקרא - אלו פסוקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת" (מגילה ג, ע"א).

לעסוק בפשוטו של מקרא כחלק מהותי מלימוד תורה, לא היה באפשרותו של כל אחד מבינינו. היה צורך בחיבור אשר ישלב בתוכו פרשנות חז"ל ופרשנותם של גדולי המחברים כרש"י, אבן עזרא, רמב"ן, ספורנו, חזקוני, רד"ק ועוד. לא היה לנו מי שיעשה חיבור מרוכז כזה שידריך אותנו להבין עמקי פירושם. עד שקם האי גברא רבה, איש חינוך, וגריס באורייתא תדירא, רב פעלים ואיש האשכולות **הרב הגאון רבי יהודה קופרמן שליט"א**, ראש מוסדות "המכללה ירושלים". הוא הגיש למורים ולעוסקים בהוראת התנ"ך חיבור מסודר בסוגיא מרכזית זו. בחיבורו, המכיל 2 כרכים, הושיט לנו הסבר מפורט "על מקומו של פשוטו של מקרא בשלימות התורה ובקדושתה" (דגש מיוחד: **בשלימות התורה ובקדושתה**). בספרו זה, הגדול בכמות

ובאיכות, בו עסק במשך כארבעים שנה בכתיבה ובהוראה, דן הוא בהרחבה בנושאים ערכיים בהוראת התנ"ך כתורה מן השמים, אמונת חכמים ובעיקר בערך הגדול "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (שבת סג, ע"א).

הקורא והלומד בספרו של הרב קופרמן יוכל ללמוד מעתה תורה כחלק בלתי נפרד מלימודי קודש על דרך הפשט "הרי לא ספר היסטורי הוא התורה אלא ספר חכמתו של הקב"ה אשר נתן לעמו" (חלק ב', עמ' 4). מעכשיו יוכל הלומד ליישם לימוד תורה על טהרת הקודש לפי שלושה עקרונות: "ללמוד על התורה, ללמוד את התורה וללמוד מן התורה".

המחבר אתמחי בחיבוריו הקלאסיים על "משך חכמה" מהג"מ ר' מאיר שמחה הכהן מדוינסק (ראה רשימתנו ב"שמעתין" מס' 78, אייר-תמוז תשמ"ד, עמ' 73-74); ועל פירוש ספורנו על התורה (ראה רשימתנו ב"שמעתין" מס' 121-122, ניסן תשנ"ה, עמ' 152-153). בעצם פרקי המבואות שנכתבו ע"י הרב המחבר לשני הספרים האלה, היוו גרעינים לחיבור הספר שלפנינו, גם ללא קשר ישיר עם ביאורו לספורנו ול"משך חכמה". הספר כתוב בסגנון קל ומשובח, ובמיוחד יש לציין את סגנונו ההומוריסטי-המדעי, כך שהקורא בספר מתרשם שהוא נמצא בשעת "הרצאה" ולא כקורא ספר.

תתי לו להרב קופרמן שליטי"א על הארת עינינו בהבנת פשוטו של מקרא באמצעות חיבורו המחולק לשישה מדורים: א) תפקודו של הפשט; ב) סגנון הכתוב; ג) נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה; ד) פרשנות ראשונים; ה) פרשנות האחרונים; ו) מאיגרא רמא לאיגרא רמא (מדור שישי זה בנוי כולו על שלימות עם ישראל כעם התורה). כל מדור מקיף כאמור, נושא אחד מרכזי ומחולק לפרקים לביאור פרטיהם. כל היסודות של שיטת הוראת התנ"ך כלולים בחיבורו כמו: מורכבות הטקסט, סגנון הכתוב, תחביר והבנת הנקרא, מחקר גיאוגרפי וניתוח ספרותי, הקבלות בכתובים וההבדלים, סתירה פנימית, הבנת החלק הסיפורי וההלכתי, דרך דיסקטית, ניתוח אירוע, הבהרת מושגים, מהות התוכן, אמונה, הצורה האמנותית ועוד כהנה וכהנה.

אין לי ספק כי במרוצת הזמן יהפוך ספר זה כחומר חובה לכל מורה הניגש להורות תנ"ך לתלמידיו, כהכנה להבנת פשוטו של מקרא מהו. החומר הרב האצור בחיבור, מאיר ושוף אור חדש על שיטת ההוראה מזוויות שונות כאמור לעיל. אשריך הרב קופרמן שליטי"א שנפל בחלקך להפיץ תורה זו, ובעי"ה החיבור ישמש כנכסי צאן ברזל בדרכי הוראת התנ"ך בשלמותם ובקדושתם.